

MELINDA BRAAKSMA

met illustraties van Cecile Reijnders

VER RAAD MIJ NIET

A dark, atmospheric illustration by Cecile Reijnders. It depicts a person with long dark hair and glasses peeking through a narrow opening in a dark, paneled door. The person is wearing a red garment. In the foreground, a large, yellow, textured Star of David is superimposed over the scene, partially obscuring the door and the person. The background is dark and textured with some faint, sketchy lines.

Het geheim van Amsterdam

Copyright © 2025 Edit Value

Auteur: Melinda Braaksma

Illustraties en coverontwerp: Cecile Reijnders

Vormgeving en lay-out: Dafne Arlman

Tekstredactie: Marjanne Reijne

Auteursfoto: Cojan van Toor

ISBN: 978-94-6266-746-4

NUR: 283, 284, 285

Themacode: YFT, YFX, YFY, YNJ, 3MPBLB, NHWR7

BISAC: YAF024100 / HIS043000 / FIC014050 / FIC032000

Foto's: Henk Braaksma en Melinda Braaksma

Overige foto's: Nieuw Israëlitisch Weekblad en Stadsarchief Amsterdam

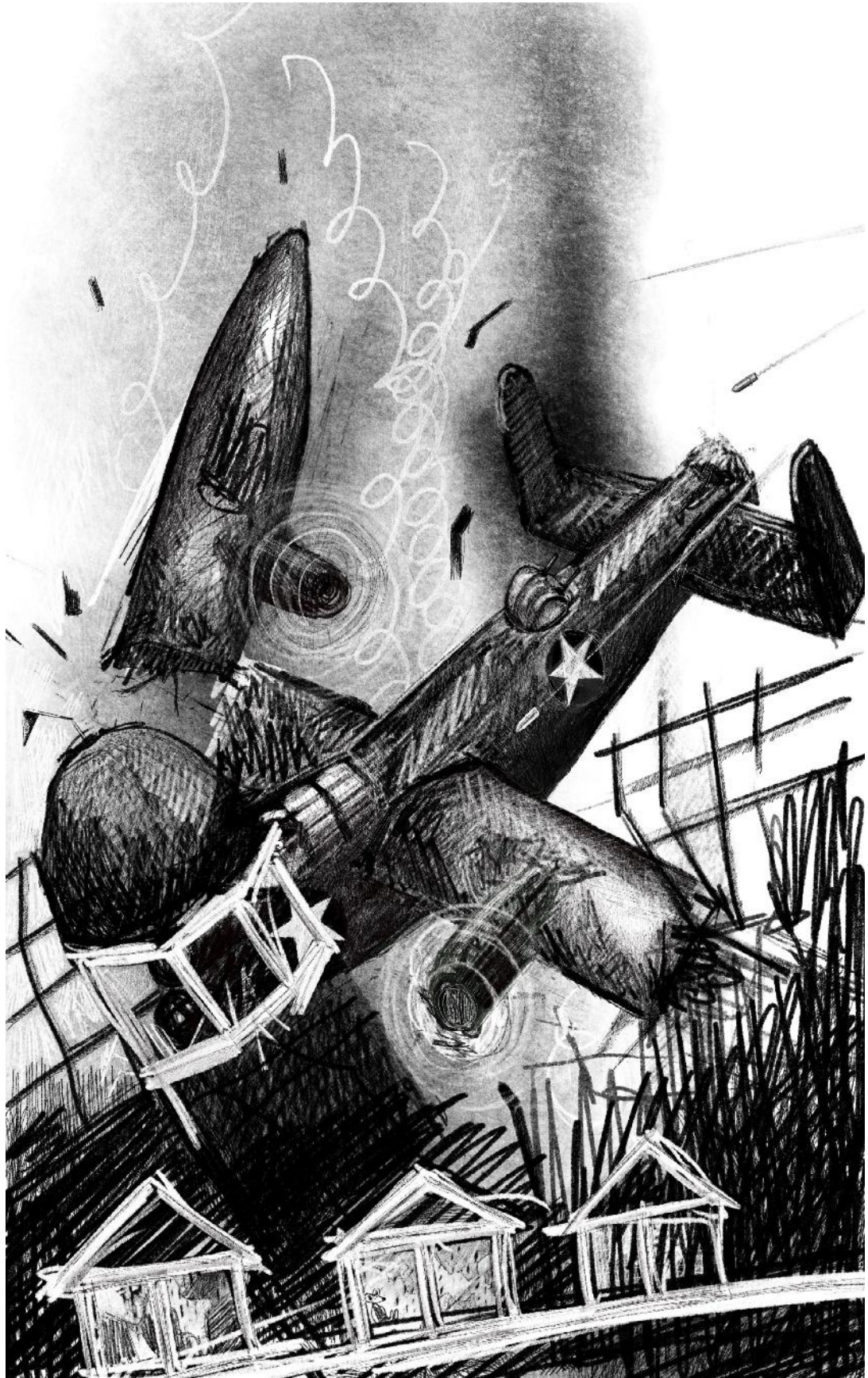
Dit boek is geschreven voor lezers van 12 jaar en ouder.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deel I

Van Bossestraat, Amsterdam Oud-West
1943

De rokende motor van het vliegtuig sputterde en spuwde. Dikke zwarte wolken stegen op uit het haperende binnenste en vlammen likten aan de metalen wanden.

‘I’ve been hit, I’ve been hit, May Day, May Day!’ schreeuwde de piloot in zijn microfoon. Het toestel helde gevaarlijk opzij en hoewel de linkermotor zijn uiterste best deed om het vliegtuig naar een plek buiten de stad te trekken, begon de machine snel hoogte te verliezen. De piloot trok aan de stuurknuppels en probeerde de neus van zijn kist tussen de twee rijen huizen aan de Van Bossestraat te sturen.

Ta-ta-ta-ta-ta! De kogels vlogen hem links en rechts voorbij en de piloot verloor de controle over het stuur.

‘Going down!’ riep hij nog, maar terwijl hij zichzelf in veiligheid probeerde te brengen, zag hij het torentje in het midden van het linker woningenblok al voor zich opdoemen. Even flitste een schietgebedje door zijn hoofd:

‘Heaven help me!’

Toen werd alles zwart voor zijn ogen.

Voor we dit verhaal beginnen, moet je eerst weten dat er eigenlijk maar drie dingen echt belangrijk waren in het jonge leven van Pieter Hendriks: mama, Muis en magie.

Om met dat laatste te beginnen, Pieter had twee verjaardagen geleden een goocheldoos van zijn ouders cadeau gekregen. Sindsdien was hij bijna elke avond bezig nieuwe trucs uit te proberen en de trucs die hij al kende te perfectioneren.

Op zaterdagavond mocht Pieter voor het hele gezin een voorstelling geven. En hoewel zijn broer Jan altijd pesterige opmerkingen maakte, vond zelfs hij het stiekem best geinig om naar de kunsten van zijn broertje te kijken. Sterker nog, hij begreep meestal niets van de magie die Pieter tevoorschijn toverde. En nu het oorlog was, konden ze elke truc gebruiken die de nare werkelijkheid buiten de deur hield.

Want het was oorlog. Al meer dan drie jaar. De eerste tijd had Pieter er nog niet zo veel van gemerkt, ook al begon de stad om hem heen langzaam te veranderen. Er kwamen nieuwe regeltjes, bijvoorbeeld dat je op tijd binnen moest zijn en dat sommige mensen opeens een gele ster op hun jas moesten naaien, maar verder kon Pieter gewoon naar school en gewoon buiten spelen.

Totdat er een vliegtuig naar beneden was gekomen. In hun straat. Op hun huis. Maar daarover vertel ik je later meer.

Pieters vader was vorige week heel boos geworden. Hij stond midden in de kamer en las hardop een stuk uit de krant voor.

‘Moet je horen wat mijnheer Zesenkwartⁱ nou weer heeft gezegd.’ Hij schraapte zijn keel en zei met een Duitse tongval:

‘Uw Nederlandse soldaten hebben zich in krijgsgevangenschap moeten melden en een harde aanpak is nodig geweest om de orde en rust in het land te laten terugkeren.’

Pa’s ogen zochten naar meer regels in de krant die hij de moeite van het voorlezen waard vond. ‘Oh, en Herr Reichskommissar beweert hier...,’ zei hij met een geknepen stem:

‘De Nederlanders moeten zelfs blij zijn dat het aantal slachtoffers is meegevalleⁿ en dat de Wehrmacht niet ingeschakeld is.’

‘Je zóu ze toch...,’ mompelde mama vanaf de bank.

‘Ik waarschuw daarom voor de zinloosheid van een geallieerde overwinning, omdat dat vooral de uitlevering aan het Jodendom zal betekenen en dat is de zekerste weg naar het Bolsjewisme. U Nederlanders kunt beter samen met de Duitsers ten strijde trekken tot heil van de Führerⁱⁱ.’

Pa sloeg de krant dicht en stampte de kamer uit. Die moffen hadden een gevoelige snaar geraakt bij zijn ouders zag Pieter, maar waarom ze zich zo druk maakten was hem niet helemaal duidelijk. Al die moeilijke woorden zeiden hem niets. Hij wist dat die Zesenkwart, of hoe die man ook heette, nu de hoogste baas was in Nederland omdat de

koningin in Engeland woonde – voor de veiligheid. Maar hij en zijn familie hadden niets fout gedaan. Of liep iedereen in Amsterdam nu gevaar? Voor de zekerheid was hij op de vertrouwde ribbelstof van de bank in het holletje van mama's arm gekropen.

Want mama was de belangrijkste persoon in het leven van Pieter. Zeker, hij hield ook van zijn vader, maar mama had een geur van rozenblaadjes om zich heen hangen die Pieter geruststelde. En dat was nodig ook, want het was nu geen vrolijke tijd. Soms kroop hij dicht tegen haar aan, gewoon om even aan haar te snuffelen. Zolang hij haar rook, kwam alles goed. Je begrijpt dat dat natuurlijk nog maar te bezien viel; in een oorlog zijn er ook veel dingen die nooit meer goedkomen. Zo had mama's geur hem ook niet kunnen troosten op de dag van de ramp.

En dat had alles te maken met zijn derde liefde: Muis. Want Muis lag hulpeloos op Pieters bed, de dag dat het vliegtuig op hun huis neerstortte.

'Pieter!' Mijnheer Stips, de hoofdmeester, wenkte Pieter vanuit de deuropening. Mama stond naast hem. Pieter schrok. Mama kwam nooit naar school. Alleen bij speciale gelegenheden of als Jan wat uitgevreten had. Maar Jan zat niet meer bij hem op school. Ze kwam Pieter toch niet ophalen? Hij kon heel goed zelf van school naar huis lopen, dat deed hij al bijna een jaar. Haar gezicht stond strak. Pieter schoof uit zijn schoolbankje en liep met de volwassenen naar de gang. Stilletjes legde hij zijn hand in die van mama.

'Pieter... Er is een ongeluk gebeurd bij jullie thuis. We moeten kijken hoe het nu verder moet.' Mijnheer Stips keek ernstig.

Pieters ogen zochten die van mama. Ze knielde naast hem neer, en Pieter kon zien dat ze gehuild had. 'Er is een vliegtuig op het huis gestort, Piep. Het is verschrikkelijk. Alles is verbrand. Ik ben maar nét ontsnapt. We kunnen er niet meer wonen. Pa is al naar de school van Jan; vannacht slapen we bij ome Marcus en tante Greet.'

Achter zijn grote donkere ogen probeerde Pieter te begrijpen wat ze had gezegd. Zijn huis weg? Naar ome Marcus? En zijn kamer dan? Zijn bed? En zijn goocheldoos? Waren die ook allemaal verbrand?

En toen dacht hij aan Muis.

'Muis? Waar is Muis?'

Mama keek vertwijfeld naar mijnheer Stips.

'Muis... Muis is...'

'Is Muis ook verbrand?' Een plotseling verdriet overviel hem. Muis. Zijn eigen, lieve Muis. Hij was al acht en eigenlijk te groot voor een knuffel, dat wist hij heus wel, maar Muis was... nou ja, Muis was Muis.

Een traan gleed over zijn wang en hij proefde een zoute druppel snot op zijn bovenlip. Hij kon niet slapen zonder Muis, ook al zou hij dat nooit toegeven als iemand ernaar vroeg. Jan pestte hem er altijd mee: 'Baby, baby!' Maar wat wist Jan er nou van?

Hij probeerde niet te huilen, maar de gedachte aan die arme Muis, die daar helemaal alleen op zijn bed had gelegen, zorgde ervoor dat hij een steeds groter wordende

brok in zijn keel voelde.

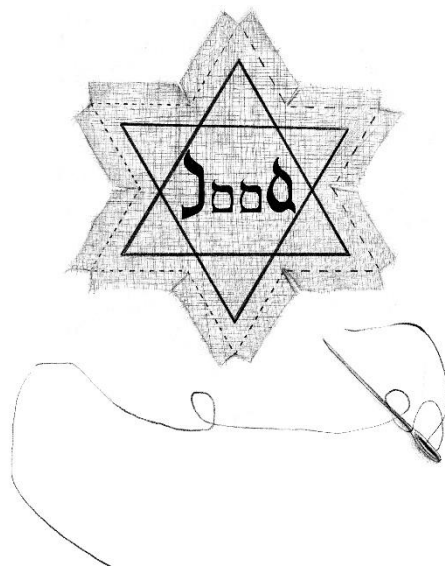
Pieter probeerde uit alle macht te slikken, maar zijn keel was te droog. Hij had Muis niet eens gedag gezegd vanochtend. Hij was zomaar uit bed gesprongen en naar school gerend.

Muis, die hem al vanaf dat hij klein was getroost had als hij verdrietig was. Juist Muis had hij nodig. Aan wie moest hij nu vertellen dat zijn liefste knuffel dood was door een piloot die niet vliegen kon?

Zo verloor Pieter dus twee van zijn allerliefste dingen op één dag: zijn goocheldoos vol magie en Muis. Pieter nam zich voor om extra lief voor mama te zijn; het was tenslotte oorlog en je wist maar nooit welke gevaren er nog meer op de loer lagen.

Deel II

Oudeschans 23a-III,
Amsterdam-Centrum
1943

‘Dit is mijn huis.’ De strakke schouders van het meisje straalden pure vijandigheid uit. Ze stond kaarsrecht en met gebalde vuisten bij de deur van Pieters slaapkamer. Spillebenen staken onder haar korte rok uit. Pieter was wakker geworden van het geluid van schuifelende voeten. Half slapend mompelde hij:

‘Ga weg, Jan. Dit is mijn kamer.’ Maar toen hij een meisjesstem hoorde, schrok hij wakker. Het was niet de stem van Rietje van beneden. Maar wie was dat kind dan? En wat deed ze hier in zijn kamer midden in de nacht? Hij kon haar gezicht niet goed zien; ze stond met haar rug naar de gordijnen, waar het vale licht van de maan doorheen kwam. De plank onder haar voeten kraakte een beetje toen ze haar gewicht van haar ene been op het andere verplaatste.

‘Wie ben jij?’ Pieter trok de dekens op tot aan zijn kin. Oh, had hij Muis nog maar.

‘Ik woon hier!’ zei het kind onverbiddelijk. ‘Met mijn vader, mijn moeder en mijn zusje,’ en ze wapperde met een sleutel die aan een koord om haar hals hing.

Ze moest een jaar of elf, twaalf zijn; ouder dan hij. Was ze alleen? Pieter keek schichtig om zich heen, maar er leken geen andere mensen in de kamer te staan.

‘Dat denk ik niet!’ zei Pieter, iets krachtiger nu. ‘Wij wonen hier al meer dan twee maanden en het huis was helemaal leeg toen we hier kwamen. Dus ik denk dat jij verkeerd bent.’

‘Helemaal niet!’ siste het meisje. ‘Oudeschans 23a, drie hoog. Hier woon ik. Emmesⁱⁱⁱ waar! Ik woon hier al mijn hele leven. Jij ligt in mijn kamer.’ Toen iets minder stuurs: ‘Zal ik het bewijzen? Vraag me maar wat.’

Pieter vond het een beetje raar dat dit wildvreemde kind een vragenspelletje wilde doen in het donker, maar hij was te verbouwereerd om er iets tegenin te brengen. Hij moest een vraag verzinnen waarop ze het antwoord niet wist, want ze mocht geen gelijk krijgen. Wie weet stonden haar vader en moeder en dat zusje beneden op de gracht te wachten tot hij en zijn familie hun spullen pakten en vertrokken. Jemig! Straks ging ze hém nog vragen stellen. Wat als hij het antwoord niet wist? Hij woonde hier nog niet zo lang. Pieter trok een rimpel in zijn voorhoofd.

‘Eh... hoeveel treden heeft de trap?’

‘Makkelijk! Als je de voordeur opendoet, dan neem je eerst vijf stenen treden en dan linksom de houten trap op, die heeft er...,’ ze leek in haar hoofd te tellen, ‘twaalf, en dan weer linksom nog één. Maar ja, dan ben je pas op de eerste verdieping. Dus dan nog twee keer hetzelfde riedeltje. Heb je niets moeilijkers?’

Het meisje deed een beetje uit de hoogte, maar Pieter vond het vooral ongelooflijk dat ze het juiste antwoord had gegeven. Elke dag telde hij hardop zingend de treden. ‘1 - 2 - 3 - 4 en de 5, stap 1, stap 2, stap 3...’ Hoe wist dat meisje dit zo precies? Hij snapte er niks van. Misschien had ze hier ooit gewoond, was ze verhuisd en was ze nu aan het

slaapwandelen? Wie weet was ze zonder dat ze het wist naar haar oude huis gelopen. Pieter gniffelde.

‘Wat is er zo grappig?’

‘Niets.’ Pieter trok zijn onschuldigste gezicht. ‘En waar zit onze wc, links of rechts?’ probeerde hij haar af te leiden.

‘Links natuurlijk. Wat een domme vraag, daar ben ik net langs gelopen!’

‘En heeft niemand je gezien of gehoord?’ schrok Pieter. ‘Dan ben je langs de slaapkamer van mijn vader en moeder gekomen!’ Zijn ogen stonden wijd open. ‘En de slaapkamer van Jan!’

‘Niks hoor. Iedereen slaapt. En ik heb heel stil gedaan.’ Het meisje had haar vuisten inmiddels ontspannen en ging op het voeteneind van Pieters bed zitten. Ze plukte wat aan haar donkere truitje. Pieter duwde zijn rug nog iets verder in zijn kussen. Ze moest niet te dichtbij komen.

ⁱ **Arthur Seyss-Inquart** was een Oostenrijkse nazi-functionaris die tijdens de Tweede Wereldoorlog de leiding had over bezet Nederland. Door de bevolking werd hij vaak Zesenkwart genoemd.

ⁱⁱ **Führer** – Duits voor leider, de naam die voor Adolf Hitler werd gebruikt.

ⁱⁱⁱ **Emmes** – Echt, woord van Hebreeuwse origine.